

FINANCE, DELO, GOSPODARSTVO

Ekonomске pravice državljanov RS

1.

a) Člen 66

b) Člen se nanaša na pravico do privatne lastnine in dedovanja.

c) Individualen odgovor.

2.

a) Individualen odgovor, npr. mobilni telefon, računalnik, tablica, smučarska oprema, kolo, knjige, ura, soba z opremo ...

b) Družinska lastnina – kar je skupna last družine, npr. hiša ali stanovanje z opremo, avtomobil, gozd, njiva, vrtiček, vikend na morju ali v hribih ...

3.

Država bi družini odvzela zasebno lastnino (posest) zaradi gradnje avtoceste, gradnje železnice, gradnje plinovoda, vodovoda ali kake druge napeljave. Tudi zaradi gradnje za državo pomembne stavbe ali kompleksa (šolski center, tovarna, gasilski dom, trgovski center in podobno).

4.

Primeri:

- Glasbeno delo (besedilo pri skladbi, operi ali drugi glasbeni obliki), ki ga napiše avtor, tudi samo izvajanje glasbe – instrumentalno (igranje instrumentov) in petje.

- Literarno ali strokovno delo, ki ga avtor napiše.

- Znanstveni izum ali odkritje.

- Umetniško ustvarjanje – slikarska in kiparska dela, arhitekturne stvaritve, filmske in dramske uprizoritve in podobno.

5.

Otroško delo je prepovedano z mednarodno konvencijo. Starostna meja je 15 let. Nihče ne sme izkoriščati otrok za delo. Seveda pa je doma dolžnost otrok po svojih zmožnostih pomagati staršem, na primer pri hišnih opravilih in lažjih delih na kmetiji.

Mladi, ki se pri 15 letih zaposlijo, imajo do 18. leta (to je do polnoletnosti) posebne pravice in zaščito pri delu.

Zasebna in javna podjetja

1.

Individualni odgovori.

2.

Da, v Sloveniji je podjetništvo zelo razvito, prevladujejo majhna in srednje velika podjetja (predstavljajo dobrih 99 %).

3.

a) **Rdeča črta:** Javna podjetja ustanovi država ali pa občina (lokalna skupnost).

b) **Modra črta:** Zasebna podjetja ustanavljajo posamezniki v skladu s svojimi finančnimi zmožnostmi.

c) Javna podjetja opravljajo javne službe, ki so v interesu državljanov naše države ali občanov občine, namen zasebnega podjetja pa je ustvarjanje dobička s pomočjo uspešne storitve ali izdelka.

d) Individualen odgovor.

4.

Poveži pojme s pojasnili:

Denar plačilno sredstvo

Kredit posojilo, ki ga dobi posameznik ali podjetje ...

Dividenda izplačilo dela dobička delničarjem

Delnica lastništvo dela nekega podjetja

Samostojni podjetnik človek, ki opravlja samostojno dejavnost ...

Dobiček razlika med proizvodnimi stroški in končno ceno izdelka

Delodajalci in delojemalci

1.

DELODAJALCI	DELOJEMALCI
najemajo delavce za neko delo	sprejmejo neko delo
razpišejo prosto delovno mesto	se odzovejo na razpise
pripravijo pogodbo o zaposlitvi	podpišejo pogodbo o zaposlitvi
ustvarjajo pogoje za uspešno delo, sklepajo pogodbe, sledijo stanju na tržišču, izvajajo prodajo, marketing ...	delajo in izpolnjujejo naloge, zapisane v pogodbi

2.

a) Podčrtajo prispevke za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, zdravstveno zavarovanje, zaposlovanje, starševsko varstvo in prispevek za dohodnino.

b) Neto plača delavca je 1239,51 evrov, skupaj s prispevkom za malico in prevozom na delo 1447,84 evrov.

c) Razlika med bruto plačo – 1823, 25 evra in neto plačo – 1239, 51 evra je 584 evrov.

Sindikati

1.

a) Sindikat je prostovoljno interesno združenje zaposlenih, katerega cilj je zaščita ekonomskih in socialnih pravic zaposlenih.

b) Delavci ustanovijo sindikate zato, da poskrbijo za organizirano zaščito svojih pravic in se borijo za izboljšanje delovnih razmer in plačila.

c) Ta člen pomeni, da sindikati niso obvezni, pa tudi članstvo v sindikatu ni obvezno; ustanavljanje sindikatov in včlanjevanje delavcev vanj je torej svobodna odločitev delavcev.

2.

Individualen odgovor.

Kapitalistično gospodarstvo

1.

a) Rdeča barva: Hongkong, Singapur, Švica, Nova Zelandija, Avstralija, Irska

Zelena barva: Velika Britanija, Islandija, Nizozemska, Danska, Estonija, Švedska, Češka, Nemčija, Avstrija, Severna Makedonija

Modra: Bolgarija, Albanija, Slovenija, Francija, Italija

b) Države, ki imajo visoko stopnjo gospodarske svobode, so gospodarsko uspešne kapitalistične države z visokim bruto domačim proizvodom.

c) Komunistični ali socialistični sistem

2.

Od zgoraj navzdol: svobodna gospodarska pobuda, svoboden trg, kapitalizem

3.

Slika levo: ... podjetje posluje dobro, ustvarja dobiček, lahko izplačuje dobre plače, vlaga v nove produkte ...

Slika desno: ... podjetje posluje z izgubo, dobička je vse manj, lastnik ne more izplačevati plač delavcem, zadolžuje se, zaposleni odhajajo, podjetje lahko tudi propade ...

Sredstva za delovanje države

1.

Učenci v obliki miselnega vzorca nanizajo naslednje ključne besede:

Davki (posamezniki, podjetja), prispevki (delojemalci in delodajalci), trošarina (gorivo, tobak, alkohol ...), dividende, obvezni prispevki, carine, donacije

2.

a) Za plačila obresti, plačila v EU, socialna varnost, izobraževanje, znanost, kultura, šport, varnost v državi.

b) Individualni odgovor.

UTRJUJEMO ZNANJE

1. naloga

Križanka: rešitve vodoravno

1. Obresti 2. Firma 3. Lastnina 4. Pravica do dela 5. Delo 6. Ekonomija 7. Intelektualna lastnina 8. Kapitalizem 9. Delnica 10. Sp 11. Razlastitev 12. Ustava 13. Stavka 14. Socialne pravice

GESLO 1: BITCOIN

GESLO 2: KAPITAL

2. naloga

Poveži slike s trditvami, od zgoraj navzdol in kasneje na desno:

Slika 1: 49. člen: Zagotovljena je svoboda dela. Vsakdo prosto izbira zaposlitev.

Slika 2: Sindikat je organizacija delavcev, ki se borijo za svoje pravice in primerne delovne razmere.

Slika 3: Plačilna lista

Slika 4: Borza je prostor, kjer prodajajo delnice.

Slika 5: Intelektualna lastnina je lastnina, ki je produkt človeške pameti in ustvarjalnosti, kot so izumi, glasbena, literarna dela in podobno.

Slika 6: Mestni park je javna lastnina, ki jo lahko uporabljajo vsi prebivalci mesta.

Slika 7: S trdim delom in skrbnim varčevanjem si posameznik skozi življenje lahko ustvari kapital.

Slika 8: Javni zavod, ki ga ustanovita občina in ministrstvo za šolstvo.